

Toimenpideoite TPA 13/2022 vp

Sofia Virta vihr ym.

Toimenpideoite selvitystyön käynnistämisestä lapsiasiavaltuutetun eduskunnalle antaman kertomuksen ehdotusten pohjalta

Eduskunnalle

Lapsiasiavaltuutettu antaa kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen toimialtaan. Eduskunnalle annetussa kertomuksessa arvioidaan lasten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista Suomessa seurantajaksolla sekä Suomen lainsäädännön suhdetta YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022 julkaistiin 8.2.2022, ja se sisältää kolme ehdotusta.

Ensinnäkin lapsiasiavaltuutettu katsoo, että lapsen edun ensisijaisuus tulee tulevaisuudessa sisällyttää perustuslain (731/1999) perusoikeussäännöksiin. Tällä hetkellä lapsen edun sirpaleinen sääntely ei tue lapsen edun toteutumista siten kuin lapsen oikeuksien yleissopimus edellyttäisi. "Perustuslain tasoinen säännös varmistaisi sen, että lapsen etu otettaisiin huomioon kaikessa lapsiin suoraan tai välillisesti kohdistuvassa lainsäädännön täytäntöönpanossa eli myös silloin, kun substanssilaki ei siitä erikseen määrää. Lisäksi se ohjaisi entistä velvoittavammin sekä lainvalmistelijoita että muita lapsiin kohdistuvien päätösten tekijöitä huolehtimaan lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnista", kirjoittaa kertomuksessa lakimies OTM Merike Helander. Kertomuksesta selviää myös, että lapsiasiavaltuutettu joutuu toistuvasti muistuttamaan lasten huomioimisesta ja oikeuksista niin lainsäädäntötyössä, päätöksenteossa kuin julkisessa keskustelussa. Perustuslain tasoinen säännös lapsen edusta kirkastaisi lapsen oikeuksien merkitystä ja lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittavuutta koko yhteiskunnassa ja kaikissa päätöksentekotilanteissa, jotka suoraan tai välillisesti koskevat lapsia.

Toiseksi lapsiasiavaltuutettu toteaa, että Suomessa tulee käynnistää lastensuojelulain kokonaisuudistus. Lastensuojelu on 1990-luvulta asti ollut kriisiytyneessä tilassa, mistä kärsivät etenkin lapset ja heidän läheisensä. Samalla kriisi tulee niin inhimillisten tragedioiden kuin talouden tasolla hyvin kalliiksi. Lastensuojelun piirissä olevien lasten ja nuorten määrä kasvoi aina 2010-luvulle, jonka jälkeen osa lastensuojelun avohuollon palveluista siirrettiin sosiaalihuollon puolelle. Samalla lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle — niin kiireelliset sijoitukset kuin huostaanotot — ovat kuitenkin lisääntyneet. Erityisesti ovat lisääntyneet teini-ikäisten lasten sijoitukset. Samaa aikaa mielenterveyden ja päihdehuollon palvelujen kysyntä on lisääntynyt niin lasten, nuorten kuin aikuisten palveluissa. Moni perhe jää palloteltavaksi palvelujärjestelmän sisään palvelujen puuttuessa ja eri toimijoiden siirtäessä vastuuta toiselle.

Vaikka lastensuojelulain kokonaisuudistus ei yksin ratkaise lastensuojelun ongelmaa, toisi se selkeyttä lähes 30 kertaa muutettuun ja repaleiseen lakiin, jonka noudattaminen ja ymmärtäminen on

Toimenpideoite TPA 13/2022 vp

jo asiantuntijoillekin vaikeaa. Samalla laki on yhteensovittava sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen kanssa, ja huomiota on kiinnitettävä etenkin mielenterveyden ja päihdehuollon palvelujen saatavuuteen.

Kolmanneksi lapsiasiavaltuutettu esittää, että Suomen koulutuspolitiikan resurssit tulee jatkossa turvata yli hallituskausien sitoutumalla muiden Pohjoismaiden rahoitusta vastaavaan ja selkeästi määriteltyyn rahoitustasoon. Laadukas varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen koulutus ovat keskeinen osa lapsen arkea. Oppimisen lisäksi ne toimivat lapsen sosiaalisena kasvuympäristönä, jolla on kiinteä yhteys lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun ja kehitykseen. Suomessa on tarkasteluajanjaksolla toteutettu useita koulutuksen reformeja, joilla on uudistettu koulutuksen rakenteita lähes jokaisella koulutussektorilla. Samaan aikaan uudistusten valmistelun kanssa vuoteen 2019 asti on koulutuksen resursseja leikattu tuntuvasti. Tehdyt korjaukset eivät ole riittäneet paikkaamaan syntynyttä vajetta. Suomi on saanut koulutuksen ongelmista toistuvasti huomautuksia niin YK:n lapsen oikeuksien komitealta kuin YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitealta.

Lisäksi lapsiasiavaltuutetun edellisen, vuonna 2018 eduskunnalle luovutetun kertomuksen esipuhe sisälsi ehdotuksen, jonka mukaan eduskunnan tuli määrittellä keskeiset Suomen lapsipolitiikan tavoitteet ja konkreettiset mittarit tavoitteiden seurannalle. Tietoon, politiikan läpinäkyvyyteen ja jatkuvuuteen perustuvan päätöksenteon kannalta eduskunnan määrittämät mittarit ovat välttämättömät. Konkreettiset mittarit Suomen lapsipolitiikan tavoitteiden seurannalle puuttuvat kuitenkin edelleen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin selvittääkseen lapsen edun ensisijaisuuden sisällyttämistä perustuslain perusoikeussäännöksiin,

että hallitus käynnistää selvitystyön lastensuojelulain kokonaisuudistuksen tekemiseksi,

että hallitus käynnistää parlamentaarisen selvityksen Suomen koulutuspolitiikan resurssien turvaamiseksi jatkossa yli hallituskausien ja

että hallitus käynnistää työn Suomen lapsipolitiikan tavoitteiden seurannan konkreettisten mittareiden luomiseksi.

Toimenpideoite TPA 13/2022 vp

Helsingissä 15.2.2022

Sofia Virta vihr
Veronika Honkasalo vas
Mirka Soinikoski vihr
Eva Biaudet r
Satu Hassi vihr
Pirkka-Pekka Petelius vihr
Tiina Elo vihr
Noora Koponen vihr
Maria Guzenina sd
Päivi Räsänen kd
Pihla Keto-Huovinen kok
Vilhelm Junnila ps
Sheikki Laakso ps